

УДК 347.454

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.6.02>**Карина Кацюба,**

асистент кафедри цивільного права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Марія Конохова,

студентка II курсу

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ВИКОНАННЯ ЮРИДИЧНОГО ОBOB'ЯЗКУ БАТЬКІВ ПІКЛУВАТИСЯ ПРО СВОЇХ ПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ

Стаття присвячена аналізу проблем цивільно-правових аспектів механізму реалізації юридичного обов'язку батьків утримувати своїх повнолітніх дітей. У дослідженні проблематики автори використовували законодавство України і світову практику регулювання даних відносин. Зазначено, що відповідно до загальної світової практики батьки зобов'язані утримувати дітей до досягнення ними повноліття, але існують і винятки із цього правила у передбачених законодавством випадках. Автори дослідили особливості обов'язку батьків з утримання своїх повнолітніх дітей і проблеми, які можуть виникнути у разі спроби реалізації такого права дитиною або одним із батьків.

Ключові слова: аліменти, аліментні зобов'язання батьків, утримання повнолітніх дітей, повнолітні непрацездатні діти, повнолітні діти, що продовжують навчання.

Постановка проблеми. Захист дітей слід розглядати як особливий самостійний інститут у системі правового захисту прав людини, а права і свободи дітей – як самостійний специфічний об'єкт правового захисту з боку держави. Основним правом дитини, що закріплене як у національному законодавстві України, так і на міжнародному рівні, є право на утримання [1, с. 20]. Конвенція про права дитини 1989 року визначає право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини [2]. У контексті цього положення у межах своїх здібностей і фінансових можливостей, умов життя, необхідних для розвитку дитини, на батьків або інших осіб, які виховують дитину, покладається обов'язок надати таке утримання. За нормами статті 150 Сімейного Кодексу України (далі – СК України) батьки зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний та моральний розвиток і забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти [3]. Із цієї норми випливає обов'язок батьків з утримання своїх неповнолітніх дітей, повнолітніх непрацездатних дітей або тих, що продовжують навчання і потребують матеріальної допомоги. Виконання цього обов'язку можливе як у добровільній формі шляхом фактичної виплати або укладення

батьками договору між собою, так і в примусовій формі через зобов'язання судом батьків виконувати такий обов'язок. На жаль, статистика розірвань шлюбу в Україні на 2017 рік становить 128 734 без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях, тоді як кількість зареєстрованих шлюбів – 249 522 [4]. Це означає, що майже кожна друга сімейна пара розпадається і не завжди доходить до згоди щодо утримання дітей у добровільному порядку. Тож є потреба з'ясування особливостей юридичних фактів, які необхідні для призначення судом аліментів повнолітнім дітям для їх утримання. Також необхідним є з'ясування поняття потреби в утриманні, його елементів, а також помилок, які виникають у разі подання позову до суду для витребування аліментів у того з батьків, хто добровільно відмовляється виконувати таке обґрунтоване зобов'язання.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання аліментних зобов'язань на користь дитини досліджували багато українських і зарубіжних цивілістів, таких як Е.Ю. Костюченко, С.А. Муратов, В.І. Труба, Н.С. Бутрин-Бока, А.І. Пергамент, І.В. Жилінкова, Л.В. Сапейко, Л.В. Афансьєва, Н.М. Єршова та інші. Разом із тим без належної уваги залишилось дослі-

дження питання аліментного зобов'язання батьків утримувати своїх повнолітніх дітей.

Мета статті. Актуальним залишається питання дослідження права повнолітніх дітей на утримання батьками. У статті досліджуються теоретичні і практичні аспекти призначення і стягнення аліментів на утримання, помилки, яких припускаються у написанні позову до суду.

Виклад основного матеріалу. Сімейне право встановлює принцип рівності прав та обов'язків як батька, так і матері, передбачає здійснення батьківських прав та обов'язків відповідно до інтересів дітей. За загальним правилом, батьки зобов'язані утримувати своїх дітей до досягнення ними повноліття, тобто 18 років [3]. Разом із тим є випадки, коли право на утримання мають також повнолітні діти. У законодавстві України, Білорусії, Казахстану, Росії, Великобританії і Німеччині встановлюється обов'язок батьків забезпечувати як неповнолітніх дітей, так і повнолітніх. Але у Росії і Білорусії обов'язок батьків щодо забезпечення поширюється лише на непрацездатних дітей, які потребують матеріальної допомоги від батьків [5], [6]. Таким чином, чинним сімейним законодавством не передбачено обов'язок батьків утримувати повнолітніх працездатних дітей, в тому числі тих, які навчаються заочною формою в закладах, що здійснюють освітню діяльність. На думку Е.Ю. Костюченко, у російському законодавстві слід передбачити норму, яка б дозволяла продовжити термін аліментних зобов'язань батьків повнолітніх дітей у разі продовження їх навчання в середньому спеціальному або вищому навчальному закладі до 23 років [7, с. 60]. Це пояснюється тим, що часто після досягнення повноліття діти не стають економічно самостійними, а у разі позбавлення їх даного права вони потрапляють в скрутне матеріальне становище. Сімейне законодавство України, Казахстану, Великобританії і Німеччині передбачає право на аліменти для працездатних повнолітніх дітей у разі, якщо вони продовжують навчання у професійно-технічних або вищих закладах освіти і не можуть самостійно забезпечити себе засобами для існування. У Казахстані здійснення аліментного зобов'язання батьків щодо повнолітніх працездатних дітей обмежується віком до 21 року, а в Україні – віком до 23 років [3],[8]. Так, згідно з §1602 Німецького цивільного уложення, на фінансову підтримку батьків можуть претендувати діти, які не досягли 18 років, але мають свій дохід. А §1603 Німецького цивільного уложення урівнює в правах

на аліменти незаміжних повнолітніх осіб (дітей) від 18 до 21 років, які навчаються і проживають спільно з батьками, до дітей, які не досягли повноліття [9]. У Великобританії аліменти на утримання дитини виплачують до досягнення нею шістнадцятирічного віку. Термін виплати аліментів може бути продовжений за рішенням суду в разі, якщо, досягши цього віку, дитина здобуває освіту в навчальному закладі або проходить професійну підготовку незалежно від того, працює вона при цьому чи ні.

Аліментні зобов'язання батьків і дітей поряд з аліментними зобов'язаннями подружжя належать до аліментних зобов'язань першої черги, оскільки зазначені особи зобов'язані надавати утримання одне одному незалежно від наявності у них інших родичів (аліменти другої черги – зобов'язання щодо взаємного утримання баби, діда, внуків, братів, сестер, третьої черги – аналогічні зобов'язання мачухи, вітчима, падчерики, пасинка, вихователя і вихованців, є додатковими (субсидіарними)) [10]. Аліменти, одержані на дитину, є власністю дитини. Той із батьків або інших законних представників дитини, на ім'я якого виплачуються аліменти, розпоряджається аліментами виключно за цільовим призначенням в інтересах дитини [3]. Неповнолітня дитина має право на самостійне одержання аліментів та розпорядження ними відповідно до Цивільного кодексу України [11]. Обов'язок утримувати дітей до їхнього повноліття, а також у разі продовження ними навчання покладається на обох батьків, а не лише на одного з них. Згідно зі статтями 198 і 199 СК України [3], батьки зобов'язані:

1) утримувати своїх повнолітніх непрацездатних дочку, сина, які потребують матеріальної допомоги, якщо вони можуть таку матеріальну допомогу надавати;

2) утримувати повнолітніх дочку, сина до досягнення ними двадцяти трьох років, які продовжують навчання і у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги за умови, що батьки можуть надавати матеріальну допомогу.

Обов'язок батьків утримувати повнолітніх непрацездатних дітей (стаття 198 СК України) виникає за наявності сукупності юридичних фактів: 1) кровне споріднення (незалежно від добровільного чи судового встановлення батьківства) чи наявність родинних відносин (усиновлення) між батьками та дитиною; 2) непрацездатність повнолітньої особи і у зв'язку з цим брак власних коштів для задоволення своїх потреб; 3) потреба повнолітньої дитини у матеріальній допомозі; 4) можливість батьків надавати таку матеріальну допомогу.

Однією з умов надання батьками утримання повнолітній дитині є її непрацездатність. Згідно зі статтею 75 СК України [3], яка визначає поняття непрацездатності щодо одного з подружжя, непрацездатною вважається особа, яка досягла пенсійного віку, встановленого законом (60 років – для чоловіків, 50 років – для жінок [12]) або є особою з інвалідністю I, II чи III групи. Особа є такою, що потребує матеріальної допомоги, якщо заробітна плата, пенсія, доходи від використання її майна, інші доходи не забезпечують їй прожиткового мінімуму, встановленого законом. Особа з інвалідністю – особа зі стійким розладом функцій організму, що під час взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист. [13]

Термін потреби у матеріальній допомозі як одного з елементів, необхідних для виникнення аліментних зобов'язань батьків щодо своїх повнолітніх дітей, повністю не розкритий у чинному законодавстві. Наприклад, О.О. Пахомов зазначає: «Потреба непрацездатних дітей не означає, що єдиним джерелом їхнього існування будуть присуджені їм від батьків аліменти. Вони зможуть працювати і мати невеликий дохід, отримувати пенсію або стипендію, мати інші джерела доходу. Необхідним є тільки те, щоб ці засоби існування були визнані судом недостатніми для задоволення їхніх нормальних потреб» [14]. На думку вченого М.Г. Столбова, непрацездатність слід розцінювати як «стан, який полягає у відсутності достатніх засобів для задоволення необхідних потреб і в необхідності отримати їх власним трудом або у вигляді допомоги від інших осіб» [15, с. 3]. Встановлюючи факт потреби повнолітньої дитини у матеріальній допомозі, суд враховує всі її джерела доходу, у тому числі державну матеріальну допомогу. Особа вважається такою, що потребує матеріальної допомоги, якщо вона буде забезпечена коштами у розмірі, нижчому від прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб, що встановлюється щороку Законом України «Про державний бюджет» (з 1 січня 2019 року – 1497 гривень, з 1 липня – 1564 гривні, з 1 грудня – 1638 гривень) [16]. Зобов'язок батьків утримувати повнолітню непрацездатну дитину виникає за умови можливості надання батьками такої допомоги. Таку спроможність батьків надавати допомогу дітям буде визначати суд. Батьки, забезпечені нижче прожиткового мінімуму, як і непрацездатні батьки (напри-

клад, у разі досягнення пенсійного віку), надавати допомогу дітям не зможуть.

Другим випадком, коли батьки зобов'язані утримувати своїх повнолітніх дітей, є продовження дитиною навчання. Згідно з роз'ясненнями, викладеними в п. 20 постанови Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 року № 3, [17] зобов'язок батьків утримувати повнолітніх дітей, які продовжують навчання, виникає за наявності сукупності юридичних фактів: 1) кровне споріднення (незалежно від добровільного чи судового встановлення батьківства) чи наявність родинних відносин (усиновлення) між батьками та дитиною; 2) продовження навчання повнолітньою дитиною; 3) потреба дитини у матеріальній допомозі; 4) можливість батьків надавати повнолітній дитині матеріальну допомогу.

Зобов'язок батьків надавати матеріальну допомогу триває лише до досягнення дитиною 23 років і не може бути продовжений. Право на утримання припиняється у разі припинення навчання. Якщо навчання було припинене і знову відновлене, повнолітній може знову зажадати від батьків надання йому утримання протягом продовження навчання. Тобто зобов'язок батьків за наявності інших необхідних підстав виникне знову, але триватиме лише до досягнення повнолітнім 23 років, навіть якщо навчання до цього часу і не буде закінчено. Право на звернення до суду з позовом про стягнення аліментів має той з батьків, з ким проживає дочка, син, а також самі дочка, син, які продовжують навчання.

Верховний Суд України роз'яснив, як виконувати зобов'язок утримувати повнолітніх дітей на період навчання. У справі № 622/373/16-ц від 29.01.2018 до суду звернулася особа з позовом про стягнення аліментів на утримання повнолітньої дитини, яка продовжує навчання, та стягнення додаткових витрат на дитину [18]. Своєю вимогою позивач обґрунтовувала тим, що після розірвання шлюбу їхня спільна з відповідачем дочка навчається на третьому курсі у медичному коледжі на денній формі навчання за контрактом, проживає з нею і перебуває на її утриманні, а відповідач ухиляється від надання матеріальної допомоги на утримання повнолітньої дочки, яка продовжує навчання. Позивач не має змоги самостійно утримувати дитину, оскільки дочці необхідні кошти на проїзд до місця навчання, проживання, придбання одягу, харчування, підручників. Також зазначала, що до досягнення дочкою повноліття сплатила за навчання у медичному коледжі 28 437 грн. 96 коп. У зв'язку з цим просила стягнути з відповідача на її користь

на утримання повнолітньої дочки аліменти в розмірі 1/4 частини усіх видів його заробітку до закінчення навчання, але не більше ніж до досягнення нею 23-х років, а також у рахунок відшкодування 1/2 частини додаткових витрат, понесених позивачем на утримання дочки до досягнення нею повноліття, у розмірі 14 218 грн. 98 коп.

Суд першої інстанції задовольнив позовні вимоги повністю. Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у задоволенні вимог в частині стягнення на користь позивача 1/2 частини додаткових витрат на дитину в розмірі 14 218 грн. 98 коп. Суд апеляційної інстанції зазначив, що, стягуючи з відповідача на користь позивача додаткові витрати на дитину, суд першої інстанції не врахував, що додаткові витрати були викликані не особливими обставинами у вигляді розвитку здібностей дитини в розумінні статті 185 СК України, а у зв'язку з бажанням дитини продовжити навчання у медичному коледжі. Касаційний Цивільний Суд Верховного Суду залишив рішення апеляційного суду без змін. Суд зазначив, що положеннями статей 180, 183, 185, 193, 198, 199 СК України визначаються декілька видів виконання обов'язку утримувати дитину, зокрема: утримання неповнолітньої дитини, що стягується у частках або твердій грошовій сумі (статті 180, 183); участь батьків у додаткових витратах на дитину, що викликані особливими обставинами (розвитком здібностей дитини, її хворобою, каліцтвом, тощо) (стаття 185); утримання дитини, яка перебуває в закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому закладі, у разі якщо батьки не беруть участі в утриманні дитини, влаштованої до державного або комунального або іншого закладу, аліменти можуть бути стягнуті з них на загальних підставах (стаття 193); батьки зобов'язані утримувати своїх повнолітніх непрацездатних дочку, сина, які потребують матеріальної допомоги, а також якщо повнолітні дочка, син продовжують навчання і потребують матеріальної допомоги до досягнення ними двадцяти трьох років, за умови якщо батьки можуть надавати таку допомогу (стаття 198).

Відповідно до статті 185 СК України той з батьків, з кого присуджено стягнення аліментів на дитину, а також той з батьків, до кого вимога про стягнення аліментів не була подана, зобов'язані брати участь у додаткових витратах на дитину, що викликані особливими обставинами (розвитком здібностей дитини, її хворобою, каліцтвом тощо). А статтею 199 СК України передбачений обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина, які продовжують навчання.

Якщо повнолітні дочка, син продовжують навчання і у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги, батьки зобов'язані утримувати їх до досягнення двадцяти трьох років за умови, що вони можуть надавати матеріальну допомогу; право на утримання припиняється у разі припинення навчання; право на звернення до суду з позовом про стягнення аліментів має той з батьків, з ким проживає дочка, син, а також самі дочка, син, які продовжують навчання. ВС роз'яснив, що на відміну від правовідносин щодо участі батьків у додаткових витратах на дитину (стаття 185 СК України), правовідносини щодо обов'язку батьків утримувати повнолітніх дочку, сина на період навчання регулюються главою 16 СК України, яка, зокрема, передбачає обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина, які продовжують навчання і у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги, шляхом сплати аліментів (статті 199, 200, 201 цього Кодексу). У визначенні розміру аліментів необхідно враховувати вартість навчання, підручників, проїзду до навчального закладу, проживання за місцем його знаходження. Норми цієї глави не встановлюють самостійного, окремого від аліментних зобов'язань, обов'язку батьків брати участь у додаткових витратах на дочку, сина, що викликані особливими обставинами. Тому у разі, коли дитина потребує матеріальної допомоги у зв'язку з навчанням до досягнення нею двадцяти трьох років, правила статті 185 СК України (додаткові витрати на дитину) не застосовуються, зазначені правовідносини регулюються статтею 199 цього Кодексу (утримання дитини, яка продовжує навчання).

Також постановою Верховного суду у справі №346/103/17 від 23.01.2019 встановлено, що чинним законодавством не передбачено звільнення відповідача від обов'язку сплачувати аліменти під час перебування повнолітньої дитини на канікулах [19]. Хоча під час канікул остання не проходить навчання, цей час входить у період навчання. У ст. 199 СК України законодавцем визначено обов'язок батьків утримувати повнолітніх дітей, які продовжують навчатись, тобто на весь період навчання, який охоплює період від вступу до закінчення чи відрахування з навчання. Стягнення аліментів припиняється у зв'язку із закінченням навчання, а не у зв'язку з канікулами.

Згідно зі статтею 200 СК України [3], суд визначає розмір аліментів на повнолітніх дочку, сина у твердій грошовій сумі і (або) у частці від заробітку (доходу) платника аліментів з урахуванням обставин, зазначених у статті 182 цього Кодексу. Визначаючи роз-

мір аліментів, суд враховує: 1) стан здоров'я та матеріальне становище дитини; 2) стан здоров'я та матеріальне становище платника аліментів; 3) наявність у платника аліментів інших дітей, непрацездатних чоловіка, дружини, батьків, дочки, сина; 3¹) наявність на праві власності, володіння та/або користування у платника аліментів майна та майнових прав, у тому числі рухомого та нерухомого майна, грошових коштів, виключних прав на результати інтелектуальної діяльності, корпоративних прав; 3²) доведені стягувачем аліментів витрати платника аліментів у тому числі на придбання нерухомого або рухомого майна, сума яких перевищує десятикратний розмір прожиткового мінімуму для працездатної особи, якщо платником аліментів не доведено джерело походження коштів; 4) інші обставини, що мають істотне значення. Як зазначає А. І. Пергамент, визначення розміру аліментних зобов'язань у частці від доходів поставило особу, уповноважену на отримання аліментів, у край важке положення: часто буває складно виявити всі окремі доходи зобов'язаної особи, а у разі визначення розміру аліментного зобов'язання в частці на отримувача аліментів падає тягар виявлення усіх конкретних доходів відповідача. З іншого боку, таке положення полегшує для недобросовісного відповідача можливість приховати частину своїх доходів і тим самим зменшити частку, яка належить дитині за аліментним зобов'язанням [20, с. 63].

Розмір аліментів має бути необхідним та достатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини. Мінімальний гарантований розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Мінімальний рекомендований розмір аліментів на одну дитину становить розмір прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку (дітей віком до 6 років: з 1 січня 2019 року – 1626 гривень, з 1 липня – 1699 гривень, з 1 грудня – 1779 гривень; дітей віком від 6 до 18 років: з 1 січня 2019 року – 2027 гривень, з 1 липня – 2118 гривень, з 1 грудня – 2218 гривень [16]) і може бути присуджений судом у разі достатності заробітку (доходу) платника аліментів. Суд не обмежується розміром заробітку (доходу) платника аліментів у разі встановлення наявності у нього витрат, що перевищують його заробіток (дохід) і щодо яких таким платником аліментів не доведено джерело походження коштів для їх оплати. Також, визначаючи розмір аліментів з одного з батьків, суд бере до уваги можливість надання утримання другим із батьків, своїми дружиною, чоловіком та повнолітніми дочкою,

сином. Згідно зі статтею 201 СК України до відносин між батьками і дочкою, сином щодо надання їм утримання застосовуються норми статей 187, 189-192 і 194-197 цього Кодексу [3]. Батьки мають право укласти договір про сплату аліментів на дитину, у якому визначити розмір та строки виплати, такий договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується. У разі невиконання одним із батьків свого обов'язку за договором аліменти з нього можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса. Той із батьків, з ким проживає дитина, і той із батьків, хто проживає окремо від неї, з дозволу органу опіки та піклування можуть укласти договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно (житловий будинок, квартиру, земельну ділянку тощо). Такий договір нотаріально посвідчується, і право власності на нерухоме майно за таким договором виникає з моменту державної реєстрації цього права відповідно до закону. У разі укладення такого договору той із батьків, з ким проживає дитина, зобов'язується самостійно утримувати її, але при цьому не звільняє того з батьків, хто проживає окремо, від обов'язку брати участь у додаткових витратах на дитину. За словами Н.М. Єршової, найкращим чином забезпечує на майбутнє інтереси отримувача аліментів виконавчий лист, який гарантує регулярні надходження належного дитині матеріального утримання, що особливо важливо у разі зміни місця роботи, переїзду платника та іншого. Судовий виконавчий документ позбавляє отримувача аліментів від усіляких випадковостей, створюючи міцне та надійне юридичне підґрунтя належного виконання аліментних зобов'язань [21, с. 54]. Аліменти можуть бути стягнуті за виконавчим листом за минулий час, але не більш як за десять років, що передували пред'явленню виконавчого листа до виконання. Якщо за виконавчим листом, пред'явленим до виконання, аліменти не стягувалися у зв'язку з розпущом платника аліментів або у зв'язку з його перебуванням за кордоном, вони мають бути сплачені за весь минулий час. Заборгованість за аліментами стягується незалежно від досягнення дитиною повноліття, а у випадку, передбаченому статтею 199 СК України, – до досягнення нею двадцяти трьох років. За дослідженнями Н.С. Бутрин-Боки Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів», процедура отримання алі-

ментів у порядку провадження була спрощена [22, с. 57]. Закон передбачає можливість батьків або законних представників сплатити аліменти згідно з належною процедурою шляхом подання заяви про видання судового наказу про сплату аліментів у сумі на одну дитину – одну чверть, дві дитини – одну третину, три або більше дітей – половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на одну дитину відповідного віку для кожної дитини. Крім того, один із батьків або інших законних представників дитини, з якою дитина живе, має право звернутися до суду із заявою про видання судового наказу про виплату коштів у розмірі 50 відсотків від прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку [23]. В.А. Кройтор зазначає: навіть якщо дитина отримувала аліменти, коли була неповнолітньою, необхідно наново звернутися до суду після досягнення дитиною повноліття з проханням про стягнення аліментів з того з батьків, який проживає окремо, у зв'язку з продовженням навчання дитиною і наявністю потреби у наданні матеріальної допомоги [24, с. 90]. На його думку, питання про присудження аліментів за вищевказаних обставин не може розглядатися в порядку наказного провадження, оскільки в законодавстві України не передбачається прожитковий мінімум для дитини, яка досягла вісімнадцяти років, від якого можна було би вирахувати п'ятдесят відсотків, передбачені ч. 1 п. 5 ст. 161 Цивільного процесуального кодексу України. На повнолітніх дочку, сина, які навчаються, аліменти зазвичай присуджуються в твердій грошовій сумі, для чого суду необхідно з'ясувати матеріальний стан відповідача [25].

Висновки і пропозиції.

Проаналізувавши норми Сімейного і Цивільного кодексів, практику Верховного суду України, можна дійти висновку, що законодавство України закріплює обов'язок батьків утримувати як неповнолітніх, так і повнолітніх непрацездатних дітей і тих, що продовжують навчання. Однак варто відмежовувати такі аліментні зобов'язання від обов'язку батьків брати участь у додаткових витратах на дитину, що викликані особливими обставинами (розвитком здібностей дитини, її хворобою, каліцтвом тощо). Необхідно чітко розмежовувати умови, за яких батьки зобов'язані утримувати своїх повнолітніх дітей за наявності у них такої можливості, і належним чином розкривати поняття, які зазначені у законодавстві для запобігання виникненню колізій. Батьки можуть виконувати аліментні зобов'язання шляхом їх

фактичної виплати, укладенням між собою договору про виплату аліментів у тому разі, якщо дитина проживає лише з одним із батьків, шляхом передачі дитині права власності на нерухоме майно і тим самим одночасно припинити аліментні зобов'язання. У разі відмови одного з батьків від добровільного виконання такого обов'язку попри те, що він має таку змогу, є можливість стягнення аліментних зобов'язань через суд. Варто зауважити, що вирішувати проблему несплати аліментів на утримання дітей потрібно комплексно, не обмежуючись лише внесенням змін у законодавство. Необхідно також зосередити увагу на орієнтації суспільства на головних сімейних цінностях сучасної людської цивілізації.

Список використаних джерел:

1. Завгородній В.А., Пшенична Г.Є. Конституційний обов'язок батьків утримувати дітей до їх повноліття: стан наукових досліджень. *Право і суспільство*. 2013. № 6. С. 20-23.
2. Конвенція про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
3. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#n673>.
4. Таблиця шлюбності і розлучуваності 1990-2017 рр.: статистичні дані демографічних процесів і відтворення населення / Державна служба статистики України. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/view.asp?ma=000_0311&ti=%D8%EB%FE%E1%ED%B3%F1%F2%FC+%B3+%F0%EE%E7%EB%F3%F7%F3%E2%E0%ED%B3%F1%F2%FC&path=../Quicktables/POPULATION/03/03/&lang=1&multilang=uk.
5. Сімейний кодекс Російської Федерації. URL: https://ru.wikisource.org/wiki/Семейный_кодекс_Российской_Федерации.
6. Кодекс Республіки Білорусь про шлюб і сім'ю. URL: https://kodeksy-by.com/kodeks_rb_o_brake_i_semje.htm.
7. Костюченко Е.Ю., Муратов С.А. Особенности регулирования института алиментных обязательств родителей в отношении совершеннолетних детей (на примере законодательства отдельных стран-участниц СНГ). *Вестник Московского университета МВД России*. 2013. № 9. С. 59-62.
8. Кодекс Республіки Казахстан про шлюб та сім'ю. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31102748#pos=3;-137.
9. Німецьке цивільне уложення. URL: https://ru.wikisource.org/wiki/Германское_гражданское_уложение/Книга_4/Раздел_2.
10. Вербіцька, М. В. Актуальні проблеми стягнення аліментів на неповнолітніх дітей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2012. Вип. 20. Ч. 1. Т. 2. С. 32-36.
11. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

12. Про пенсійне забезпечення : Закон України № 1788-XII від 05.11.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12>.

13. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України № 2961-IV від 06.10.2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>.

14. Пахомов А. А. Современная семья и реальная региональная социальная политика в отношении семей с детьми : монография. Якутск : Академия наук Республики Саха (Якутия), Российская академия государственной службы при Президенте Российской Федерации, 2004. 263 с.

15. Столбов М.Г. Как увеличить размер алиментов. 3-е изд. Москва : Ось-89, 2005. С. 3.

16. Про державний бюджет України на 2019 рік: Закон України № 2629-VIII від 23.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>.

17. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15.05.2006 № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06>.

18. Постанова Верховного Суду України у складі постійної колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 622/373/16-ц від 29.01.2018. URL:

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71897455>.

19. Постанова Верховного суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 346/103/17 від 23.01.2019. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79516702>.

20. Пергамент А. И. Алиментные обязательства по советскому праву. Москва : Госюриздат, 1951. 167 с.

21. Ершова Н. М. Алиментные обязанности членов семьи. Москва : Знание, 1976. 64 с.

22. Бутрин-Бока Н.С. Деякі особливості новел сімейного законодавства України. *Право і суспільство*. 2018. № 4-2. С. 55-59.

23. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів : Закон України № 2234-VIII від 07.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2234-19>.

24. Кройтор В. А. Особливості порядку стягнення аліментів на неповнолітніх дітей. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1(45). С. 86-93.

25. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

Стаття посвячена аналізу проблем громадянсько-правових аспектів механізму реалізації юридическої обов'язності родителів до своїх совершеннолетних дітей. При дослідженні проблематики автори використовували законодавство України та мирову практику регулювання даних відносин. Отмечено, что по общей мировой практике родители обязаны содержать детей до достижения ими совершеннолетия, но существуют и исключения из этого правила в предусмотренных законодательством случаях. Авторы исследовали особенности обязательства родителей по содержанию своих совершеннолетних детей и проблемы, которые могут возникнуть при попытке реализации такого права ребёнком или одним из родителей.

Ключевые слова: алименты, алиментные обязательства родителей, содержание совершеннолетних детей, совершеннолетние нетрудоспособные дети, совершеннолетние дети, продолжающие обучение.

The article is devoted to the analysis of the problems of civil legal aspects of the mechanism for implementing the legal obligation of parents to support their adult children. In exploring of the issues, the authors used the legislation of Ukraine and global practice of the regulation of these relations. According to the general world practice, parents are obliged to support children until they reach the age of majority, but there are exceptions to this rule in cases stipulated by law. The authors investigated the features in the obligation of parents to support their adult children and what problems could arise in attempt to implement such right by a child or one of the parents.

Key words: alimony, alimony obligations of parents, the maintenance of adult children, adult disabled children, adult children continuing education.

